

Riitta Mäkinen
Pellervon Päivillä 6.4.2017

HEDVIG GEBHARD KANSAKUNNAN RAKENTAJANA

Yhden vanhan Lucky Luke -sarjakuvan loppuruudussa kyseinen cowboy lausahtaa:
"Avioliitto on ihmeellinen asia; se auttaa aviopareja ratkaisemaan ongelmia – joita heille ei olisi tullutkaan, elleivät olisi menneet naimisiin."

Kansalliset ongelmat ja aviopari Gebhard

Arvaatte, että viittaa Hannes ja varsinkin Hedvig Gebhardiin, Heillä oli kyllä ongelmia omastakin takaa, mutta ennen kaikkea he tarttuivat silloisen suomalaisen yhteiskunnan ongelmiin, tai kuten oli tapana sanoa, kysymyksiin. Oli maakysymystä, työväenkysymystä, naiskysymystä...

Hyvin koulutunut Hedvig Silén olisi varmasti tarttunut yhteiskunnan kysymyksiin joka tapauksessa, mutta pohjoissuomalaisen Hanneksen myötä ruotsinkieliselle turkulaistytölle aukeni uusi maisema: fennomaanien Suomi nousuun -eetos. Ensinnäkin siihen kuului suomen kielen ja suomen puhujien aseman parantaminen. Vielä 1890-luvulla kansallinen julkinen elämä toimi paljolti ruotsiksi ja oli siten suljettua oppikoulua käymättömiltä suomenkielisiltä.

Mutta fennomania ei ollut vain kieliliike, ei ainakaan siinä muodossa, kuin Hedvig Silén sen kohtasi Hanneksen ja tämän ystäväpiirin ajamana. Nämä tähtäsivät koko kansakunnan, mutta varsinkin vähäosaisempien aseman parantamiseen eli kohottamiseen, kuten termi kuului.

Tämän kansankohotus-liikkeen toimijana Hedvig Gebhard pääsi keskeisille paikoille kansakunnan rakennustyössä. Hänet voi laskea niihin 1860-luvulla syntyneisiin kansalaisiin, joita on luonnehdittu fennomaanien mahtipolveksi. Näistä J. V. Snellmanin seuraajista tunnetuimpia nimiä Gebhardien ohella ovat P. E. Svinhufvud, Santeri Alkio, K. J. Ståhlberg, mutta joukko oli paljon suurempi. Samanaikaisia kulttuurin suurmiehiä olivat Jean Sibelius, Akseli Gallen-Kallela, Juhani Aho, Järnefeltin veljekset jne. Osa fennomaanisesti suuntautuneista tuli suomenkielisistä kodeista, mutta monet olivat ruotsin- ja osa kaksikielisiä. Aktiivisia naisia oli monia, mutta historiaan on tainnut parhaiten jäädä Hedvig Gebhard.

Sen, että Hedvig Gebhard nuoresta pitäen pääsi kansallisen rakennustyön ytimeen, voi pitkälti laskea avioliiton ansioksi. Avioliiton ansioksi voi myös laskea sen, että terveydeltään epävakaa Hannes Gebhard kykeni siellä ytimessä pysymään. Sarjakuvasankari Lucky Luke oli siis oikeassa. Liittonsa turvin Gebhardit ratkaisivat kansallisia ongelmia, joihin he ilman liittoaan tuskin olisivat yhtä läheisesti päässeet käsiksi.

Naisosallisuuden nousu, lasku, nousu

Nyt jätän kuitenkin Hanneksen sivuun, ihan kuten teki 100 vuotta sitten Pellervo-Seuran johtava toimihenkilö Emil Hynninen kirjoittaessaan rouva Gebhardin 50-vuotispäivän kunniaksi *Pellervoon*. Helposti tulevat naisetkin alentaneeksi Hedvigin Hanneksen apulaiseksi, mutta Hynninen esitteli hänet aivan itsenään.

Kirjoitus muistutti rouva Gebhardin panoksesta eduskunnassa, *Pellervossa*, Pellervon päivien järjestäjänä, useiden kirjojen, kirjasten ja julkaisuluetteloiden laatijana, osuustoimintatiedon välittäjänä Suomen ja muiden Euroopan välillä jne. Hedvig Gebhardilla oli myös monia muita toimintakenttiä jo ennen 50-vuotispäivää ja vielä aivan uusia uusia alueita sen jälkeen, kuten *Eräs osuustoiminnan ystävä* -filmidokumentissa kerrotaan.

Fennomaanien mahtipolvi rakensi kansakuntaa mm. perustamalla ja kehittämällä instituutioita ja organisaatioita. He kutsuivat mukaan myös vähäisimmät. Hedvig Gebhard kutsui mukaan erityisesti naisia.

Pyrkimykset menestyivät, mutta eivät aivan suoraviivaisesti. Ihan kaikki ei Hedvig Gebhardiltakaan onnistunut. Erityisesti naisten saaminen mukaan osuustoimintaan epäonnistui melkein täysin ja takapakkia tuli myös naisten rynnistyksessä politiikkaan.

Naisten poliittinen osallistuminen lähti hyvin liikkeelle äänioikeusuudistuksesta 1906, ja tasan sata vuotta sitten eduskunnassa istui 24 naista. Mutta 1930 heitä valittiin vain 10, mikä oli pohjanoteeraus. Melkoinen pudotus! Vastaavasti Pellervon Päiville tuli alkuvuosina naisia ja heitä toivottiin lisää. Sittemmin osuustoiminta käytännössä varattiin "osuustoimintamiehille". Historioitsijoilla on vielä selvittämättä, miten naisasia saattoi kokea niin pahan takapakin.

Hedvig Gebhard itse kyllä pärjäsi hyvin miesten kesässä, hän oli harjoitellut sitä jo veljien ja pihatovereiden kanssa. Alkuaikoina hän torjuikin suomalaisiin oloihin tarpeettomana ajatuksen, että perustettaisiin erillinen naisten osuustoimintajärjestö, vaikka sellaisesta oli malleja esimerkiksi Englannissa. Hedvig vaan kehotti naisia menemään reippaasti mukaan.

Vasta vähän vanhempana hän oivalsi, että heikosta yhteiskunnallisesta osallistumisesta ei voi syyttää yksittäisten naisten asenteita, vaan että yhteiskunnassa vallitsi miesvalta. Sitä hän sitten alkoi puheissaankin arvostella, mistä filmissä myös on näytteitä. Niinpä SOK, jossa Hedvigillä oli vaikutusvaltaa, alkoi perustaa erityisiä naistoimikuntia, kuten OTK jo oli tehnyt.

Vasta puolisen vuosisataa Hedvig Gebhardin kuoleman jälkeen pääsimme siihen, ettei nainen osuuskunnan hallinnossa ole erikoisuus eikä kukaan ajattele, että hänen miehessään täytyy olla jotain vikaa. Tasaedustukseen on kuitenkin vielä matkaa.

Suomi, maailma ja osuustoiminnan etiikka

Yksi ulottuvuus fennomaanien mahtipolven työssä ja ajattelussa oli, toisin kuin äkkiseltään voisi luulla, kansainvälisyys. Samalla kun he ajoivat oman kansansa edistystä, muut kansat eivät suinkaan olleet heidän mielestään kartettavia, saati vähempiarvoisia. Sellaiseen ajatteluun ei ollut varaakaan; saatiinhan edistymisen esikuvat paljolti

ulkomailta. Suomen osuustoimintaliikekin liitettiin osaksi maailman osuustoimintaa jo aivan ensi vuosina.

“Osuustoimintaliikkeen tehtävänä on köyhyyden vähentäminen, siveellisten voimain kohottaminen, onnen lisääminen maailmassa – ei muutamien valittujen, vaan kansan suuren osan, rahvaan, onnen.” Tämän Hedvigin sitaatin Pellervo-Seuran alkuvuosilta poimi Emil Hynninen syntymäpäiväkirjoitukseensa 1917.

Hedvig Gebhard siis halusi osuustoiminnan avulla lisätä “onnea maailmassa”. Hän ei muutenkaan oikeastaan korostanut suomalaisuutta sinänsä. Suomi kuitenkin oli se lähin kehys, jossa hän toimi ja rakensi kansakuntaa. Samalla hän oli erinomaisen tietoinen siitä, että vastaavaa työtä tehdään muissa maissa ja harjoitti vilkkaasti, nykytermiä käyttäen, benchmarkkausta molempiin suuntiin.

Niin sanottu kolmas maailma oli Hedvig Gebhardin elinaikana vielä melko lailla suomalaisten horisontin takana. Kaukaisten kansojen ”suuri osa, rahvas” iski tietoisuuteen vasta 1960-luvulla, joitain vuosia hänen kuolemansa jälkeen.

Nykyään yhteiskuntaelämässä, osuustoiminnassakin joudutaan eettiset pohdinnat ulottamaan globaaleiksi. Rohkenisin väittää, että Hedvig Gebhard kuuluisi niihin, jotka ajattelevat globaalisti ja toimivat paikallisesti, tai oikeastaan kansallisesti. Hän sietä ristiriitoja ja uskon että nyt hän olisi valmis punnitsemaan, miten tasapainotetaan suomalaisten kuluttajien ja kaukaisten maiden maalaisköyhälistön etuja. Löytyisikö erityisesti reilun kaupan osuuskuntien tuotteita, joiden myyntituloilla rahoitettaisiin ja rakennettaisiin toisten maanosien kansakuntia, hän voisi kysyä.

Entä suomalaisten kuluttajien ja maataloustuottajien etujen sovittelu? Näkökohtia on monta enkä tässä kohden ihan uskalla ehdottaa hänelle mielipiteitä. Sen kuitenkin arvaan, että tapansa mukaan hän yhdistäisi realismin ja ihanteet.

*

Fennomaaneilla oli henkisesti rikas elämä. He panivat itsensä likoon, he eivät eläneet oman vaurautensa ja mukavuutensa hyväksi. He saivat aikaiseksi.

Näin teki silloin ja ja näin tekee nyt myös osuustoimintaväki. Kokouksiin riennetään, hankaliin asioihin tartutaan, vastuuta kannetaan.

Jatketaan kansakunnan ja koko maailman rakentamista!